

KRÚDY IFJÚKORA

Krúdy-filológia alig van. Sokkal jelentéktelenebb írókra – még a Krúdy-elődök vagy kortársak közül is – irodalomtörténészek csapata vetette magát, főképpen az ötvenes években, a realizmus kibontakozását keresendő, s őt, az egyik legnagyobb feladatot e korban, valahogy elkerülték. Talán nem is véletlenül. A realizmus practicista és szűkkeblű értelmezésével nehéz lett volna a haladás úttörői közé sorolni. Hiszen még olyan végletesen elutasító ítései véleménynel is lehetett találkozni, hogy Krúdy szándékosan terelte el a figyelmet a valóságos társadalmi problémákról, meséiben elpárolgatta az igazságot.

Persze, ha Krúdy-filológia nem is, Krúdy-olvasók – s ez sokkal fontosabb! – mindig voltak, és kevésbé foglalkoztatták őket az elítélő tanok. Nem utólagos és veszélytelen indulattal mondom ezeket, hanem hogy világosabb legyen, milyen nehéz dolga volt Katona Bélának, aki „*Krúdy Gyula pályakezdése*” című kismonográfiájában igencsak gyér (és részben megbízhatatlan) szakmai előzmények után kezdett hozzá e roppant életmű első szakaszának feltáráshoz. A fiatal Krúdy már tizenöt éves korától kezdve patakozó bősséggel ontotta az írásokat, amelyek a vidéki, s ritkábban a budapesti lapokon kívül fantasztikus kiadványokban (például az *Orsovai Vámosok Időszaki Közlönyé*-ben) jelentek meg. Ezeknek Katona is csak egy részét hozhatta felszínre, de legalább megismerte és megismertette a forrásvidéket, amely egy majdani nagy kritikai Krúdy-kiadás alapja lehet. Mert hogy ilyen kiadásra szükség van, afelől semmi kétség sincs; Krúdy a

novellának, de főleg a regénynek új formáit teremtette meg, s ma már világos: sok tekintetben megelőzve a műfaj világ-irodalmi megújítóit.

Minden fontos és értékes tehát, ami közelebb visz művészi fejlődésének megértéséhez.

Katona Béla könyve ilyen könyv. Nagy anyagismereten nyugvó biztonsága – amely önmagában még nem volna dicsérendő, hiszen a szakma alapvető követelménye, mint minden lelkiismeretesen művelt szakmáé – egy újszerű, mert legendátlan Krúdy-világba vezet. Ez a világ a pálya későbbi ívei miatt is érdekes a számunkra, mert megmutatja azt az élménykört, amelyből Krúdy egész életében táplálkozott. Bemutatja, miként nem volt a fiatal író – amint kétségkívül különös figuráját a későbbi emlékezések egy része beállítja – félálomember, ábrándlovag, felhők között lebegő költőtanonc. A maga is regényalak regényíró életművének kommentátorai gyakran gabalyodtak bele a már korábban keletkezett Krúdy-legendákba, s ez némely esetben nem is csoda: mint említettük, nagy íróink közül nincs még egy, akinek biográfiája annyira feldolgozatlan volna. Már Szerb Antal felrótta, hogy a Krúdy-életmű a magyar kritika nagy adósága. Ebből alig törlesztődött valami.

Ez a kötet megpróbál a pályakezdés időszakának szövevényében rendet teremteni. Katona irodalomtörténeti eszközei érettek, kimunkáltak, tapintatosak. Ami irodalomtörténet-írásunkban általában ritka jelenség: ábrázol. A „Krúdy-álomban” felmutatja a valóságelemeket. Nemcsak az élményvilág topográfiai meghatározásával, ezt már sokan megtették eddig is – ám inkább csak úgy, hogy végy egy bús nyír-ségi tájat, egy turgenyevien borongós orosz mezőt, párás emlékekkel, s helyezd bele a magyar vidék szomorúságokra hangolt ködlovagját. Katona ismeri a hangulatok értékét, s tisztában van a hajlam szerepével is, de a jelenségek mélyére

hatol. Arról ír, hogyan formálódott gyermekkorában az író karaktere, milyen hatások, benyomások érték környezetében, milyen társadalmi valóságra vethette tekintetét, milyen helyzetben nyílt ki ébredező tehetsége.

Új csapásokat kellett vágnia. A szegényes Krúdy-filológia – annyira-amennyire – eddig csak az életmű tornyait észlelte. A zsenék keletkezésének kevésbé látványos, de az életmű megértése, Krúdy írásművészetének fejlődése szempontjából rendkívül fontos körülményeire alig figyelt.

A késői nagy művek alkotójára ismerünk rá ebből a tanulmányból, amelynek, reméljük, lesz olyan hatása, ösztönző ereje, hogy közelebb hozza a nagy kritikai adósság törlesztésének megkezdését.